

LÜHIKE ELULOOKIRJELDUS

Albert Raamatu elust

Lapsepõlv

Albert Raamat sündis, 24. mail 1934 Rosalie ja Feodori esimese lapsena Kõnnu talus Kungla külas Kaarma Vallas Saaremaal.

Vanaisa Willem (Villem) oli selle talukoha saanud Vabadussõjas osalemise eest, oli selle põlluservas asuva heinaküüni üles ehitanud majaks, rajanud aida, paargu, keldri ja sauna.

Emma Rosaliel õdesid ega vendi polnud, Feodoril (Riidul) oli kuus venda ja kaks õde.

Kuidas nende lugu algas, pole teada, aga Miina jutu järgi oli ükskord tuba pikki suurte ninadega mehi täis ja nii see Roos Riidule läks. Muide, Feodor pidi abiellumiseks vahetama usku – õigeusust luterlaseks.

Peale Alberti olid peres veel vend Enno ja õde Elvi ja sõja ajal sündinud Villu ja Paul, kes haiguste tõttu varakult oma hinge jätsid. Lapsepõlv talus möödus mängimise, töö ja karjaskäimise ning vanaisa kõrval sepatöö ning teiste meistrimehetarkuste õppimise tähe all. Vanaisa Villem oli hakkaja iga töö peale – tegi valmis kõik vokist sahavannaseni ning ka aknaraamist peegelusteni. Kuna isa, Kõnnu Riidu, oli pikad päevad teedeehitustel ja kraavi kaevamas, siis pidi Albert leppima karmi vanaema Miina ning lepliku meelega vanaisa Villemiga. Kui vanaisa sepatööd tegi, pidid poisid olema valmis lõõtsa tõmbama, samas aga said nad piiluda sepatarkusi. Lehmade ja hobuste karjateed said juba ema kõrval tuttavaks nagu kõik talutöödki. Albert ja Enno olid loomadega sina peal. Ka koplust hobuste toomine kuulus nende ülesannete hulka, või adra taga kartulite muldamine. Heina niitmine vikatiga, lool käimine, heinavedu, puude saagimine, lõhkumine ja ladumine – need kõik kuulusid igapäevaste tööde hulka.

Poistel oli üks meelistegevus, millest mammi mulle jutustas, nad nimelt armastasid kiikuda – neile polnud küla peal vastast üle võlli kiikumises. Kuigi ajad olid rasked, olid inimeste närvid korras, nad hoidsid oma peret ja otsisid võimalusi, kuidas rõõmsat meelt säilitada, kuigi oleks hoopis tahtnud nutta. Lapsest peale õpetas mammi poistele laulu ja pillimängu, niipalju kui ise oskas. Ta mängis ansamblis kitarri ja laulis ning käis ka kiriku kooris laulmas.

Kord suvel Saaremaal olles, (1966 suve veetsin tervenisti mamma juures!) laupäeval päeval, pani mamma mind saunaahju hagu raiuma ja kerist kütma, ise aga valitses keldris kartuleid. Seal keldri uksele jutustas ta mulle loo sõjaajast, kui lahingud käisid külast üle ning kord tulid sakslased, siis jälle venelased. Parajasti oli sakslaste pealetung. Oli pommitamine. Kõik talu elanikud koos lastega olid keldrisse varjule läinud, sest eelmisel päeval oli pomm kukkunud just kahe talu vahelisele heinamaatükile (1966. aastal oli see pommiuuk veel nähtav). Kui nad seal keldris hirmunult istusid, avanes äkki keldri uks ja lävel seisis saksa sõdur, granaat peos.

Seejärel ta naeratas ja pani ukse kinni. Mida pidid tundma ja läbi elama need, kes keldris viibisid? Mitte keegi ei tea, mis oleks võinud juhtuda, kui ta oleks selle granaadi sinna heitnud. Võibolla poleks siis selle eluloo kirjutajatki!

Koolitee

Kooliteed alustas Albert Elme mõisa algkoolis Möldri proua käe all. Natalia Mölder, Alberti esimene õpetaja, oli Elme mõisaomaniku abikaasa, kelle juures Alberti ema Rosalie oli olnud lapsehoidjaks. Peale mõisa purustamist põgenesid omanikud Saksamaale.

Hiljem, kui Elme mõisakool puruks pommitati, jätkus Alberti koolitee Haamse seitsmeklassilises koolis, mida kutsuti ka mittetäielikuks keskkooliks, nagu tunnistuselt võis lugeda. Koolitunnistuste järgi võttes oli Albert hea õpilane – neljad-viied. Kahjuks esimese klassitunnistuse ja pool teise klassi omast rotid konsumeerisid, aga hinnete pool oli alles ja see näitas häid tulemusi.

Kooliaeg langes sõjaajale ning seetõttu käis kool vaheaegadega. Sõja raske saabas tabas korduvalt ka kodutalu inimesi ning mitu korda oldi suures ohus. Nälga otseselt polnud, aga toitu nappis. Haiguste ja puuduse all kannatasid kõik lapsed peres, aga nooremate tervis ei pidanud valule vastu. Alberti kaks venda surid sõja ajal levinud haiguste tagajärjel. Vendade Villu (09.08.1942–1944) ja Pauli (17.07.1944–30.07.1944) surm jättis Alberti hinge sügava jälje.

Juba 1940. aastal, kui venelased tulid, viidi Feodori isa Mihail ja üks vend Kaarel kodust kaasa ning peksti püssivarrastega Kuressaare lossihoovis poolsurnuks. Onu Nikolai abikaasa Amanda küüditati Siberisse. See oli põhjuseks, miks kõik Feodori vennad läksid metsa ja hiljem Saksa väkke. Isa Riidu oli võidelnud sõjas Eesti vabaduse eest sakslaste poolel, siis viis sõjatee Tartust Sõrve ning Kuramaani, kus langes vangi ning pidi Siberis mitmeid aastaid laagrites veetma. Alles peale 1956. aastat naasis Feodor vangist, kaaludes alla 50 kilo! Mammi pidi kapi ukseid lukku panema, et ta ennast toiduga ära ei tapaks, ning supp sai lahjendatud veega rohkem kui pooleks!

Peale sõda oli mehi külas vähe ning seetõttu olid kõik ametid naiste käes. Alberti ema Rosalie valiti kirjaoskaja inimesena kolhoosi juhtima, algul esimehena, pärast brigadirina. Albertil aga avanes peale seitsmeklassilise Haamse kooli lõpetamist 1949. aastal võimalus astuda V. Kingissepa nimelisse Kingissepa Keskkooli (Kuressaare), kus oli võimalik raha eest haridust omandada. Kooliraha tuli endal turbarabas kraavi kaevates välja teenida.

Keskkoolis käies oli elu raske, sest lisaks õppimisele tuli iga päev varahommikul leivasabas seista, korteris ahju kütta, turul käia, et endal ja korteri perenaisel oleks midagi kõhunurka pista. Igapäevaselt koolist koju minna oli jalgsi liiga pikk maa. Koolis käis Albert esialgu jala või viidi hobusega, hiljem ostis ta endale turbarabas teenitud raha eest jalgratta. Kungla külast Kuressaarde oli 12 km, aga arvestades, millised teed olid – kruusateed, suvel tolmused ja sügiseti porised –, polnud sõit väga lustiline. Eks söögiga oli kitsas, harva sai ka suhkrut või kommi, selleks pidi samuti sabas seisma. Kodust toetas pere Albertit niipalju kui võimalik

juurviljade ja lihaga. Põhitoidus oli muidugi suitsutatud soolakala, mida tuhliste (kartulite) peal keedeti.

Tunnistustelt võib lugeda, et nõudmised keskkoolis olid hoopis teistsugused kui algkoolis, hinded langesid kolmede-neljade peale. Koolitükid tuli teha tattnina või küünla valgel, sest voolu polnud. Kaheksandas klassis kukkus tulevane matemaatik ise algebra eksamil läbi ning määrati järeleksamile. Võibolla just see sundis teda rohkem püüdma ja hoolikamalt eksamiteks valmistuma. Keskkoolis õppides aja jooksul hinded paranesid ja keskkooli lõpuks sai Albert isegi kiituskirja.

Füüsiliselt tugev ja treenitud poiss oli Albert, sõitis ratast, käis talvel suusatamas, ta kuulus kooli võrkpallimeeskonda, viimasest on 1953. aastast ka ajaleheartikkel säilinud.

Koduse elu raskus langes põhiliselt ema Roosi õlgadele – loomade talitamine, kodumajapidamine. Heinategu, viljapeks, kartulivõtt jne tehti muidugi talgukorras, kuna vanaisa Villem suri peale sõda 1948. aastal ning isa Riidu oli Siberis. Vaatamata kõigile raskustele õnnestus Albertil keskkool edukalt lõpetada. Seejärel küpses plaan minna edasi õppima ülikooli, milleks Albert Tallinna sõitis. See oli tol ajal suur ettevõtmine. Albert asus õppima Tallinna Polütehnilises Instituudis Koplis laevaehituse erialal.

Kujutage ette, kui keeruline oli Saaremaalt Tallinna pääseda – üle Suure väina sõideti algeliste praamidega, üle Väikese väina paatidega. Virtsust sai Tallinna rongiga! Pealinna tuled panid kindlasti noore mehe, kes polnud linnaeluga harjunud, teises rütmis hingama. Tean, et õppimine tollases TPI-s polnud kerge, õppejõud olid valdavalt vana kooli mehed, välismaal õppinud ja ranged. Tean, et hilisem akadeemik Arnold Humal õpetas matemaatikat. Albert on rääkinud, et see, kes Humala eksami ära teeb, saab ka kõigi teiste eksamitega hakkama. Kui keegi õppejõud Humalale ei meeldinud või ta jäi silma mõne rumalusega, siis võis arvestada, et tal tuleb hakata uut kooli otsima. Mõnele tütarlapsele, kelle taiplikkuses akadeemik kahtlema hakkas, soovitas ta kohe endale mees leida ning lapsed soetada, aga mitte tema aega raisata. Ta luges kõik loengud peast, kirjutas tahvlile ja hiljem eksamil nõudis konspekti näha. Kui konspekti polnud, siis eksamile ei saanud. Konspekti võis eksamil kasutada. Kui läksid vastama, siis luges akadeemik teie paberilepandu läbi, parandas kirjavead ja kui midagi oli puudu, ütles: „Te vist jäite loengus tukkuma! Teil on siin mõned ebaselged laused, ma lisan siia mõned sobivamad sõnad, kui lubate!“

Teine TPI-s omandatud tugev külg oli kujutav geomeetria ning tehniline joonestamine. Sealt tulenes Alberti oskus teha korrektseid joonised, mis geomeetriliste kujunditega seotud ülesannete lahendamisel on väga tähtis.

Elu Tallinnas

Linn, mis oli sõjajärgselt purustatud, vajas ülesehitamist ja selleks rakendati ülesehitustöödel ka üliõpilasi. Palju muidki töid tehti raha vajavate tudengite toel, näiteks kaubavagunite laadimine öösiti – süsi, puuviljad jne –, trammiliini ehitus Koplisse. Koplis elades käis Albert poksitreennis, ilmselt oli selleks ka mingi vajadus! Treeningud toimusid Rataskaevu tänava raskejõustikusaalis (tänapäev Rootsi-Mihkli kirik).

Pärast paariaastast laevaehituse erialal õppimist tuli ootamatult otsus, et TPI laevaehituse eriala suletakse. Laevaehitusinseneride asemel hakatakse koolitama autoinsenere. Ühes laevaehituse erialaga kadus ka võimalus ühiselamus ööbida – see jättis Alberti tänavale.

Ma ei tea põhjust, miks TPI-sse edasijäämine oli võimatu – ilmselt ühiselamule leiti mingi teine kasutusotstarve! Isa on mitmeid kordi jutustanud lugu sellest, kuidas ta lonkis lootusetult vanalinnas ja mõtles, kuidas oma elu edasi elada. Hakka või pätiks! Sellel kõige raskemal momendil viis õnnelik juhus ta kokku koolivennaga, kes õppis Tallinna Pedagoogilises Instituudis ja oli korteris Lauristini tänaval. Kuna neil oli toas vaba voodi, sai Albert endale elukoha ja peale dokumentide ümbervormistamist ka võimaluse õppimist jätkata matemaatika ja füüsika erialal E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilises Instituudis. Eks elu üliõpilasena oli tol ajal raskem kui tänapäeval, raha nappis, aga tahe viis teda edasi. Lauristini tänava korteri aegsetest mälestustest tuleb mainida, et õppimisest ja tööst vabal ajal mängisid toakaaslased koroonat, malet ja bridži. Kahjuks hakkas ta teiste eeskujul ka suitsetama – eks see oli sõjajärgse raskele elule ja lahjale söögile asenduse otsimine, tean omast käest, kuidas.

1956. aastal tabas Albertit uus kaotus. Juhkentalis aega teeniv vend Enno suri ootamatult, olles Riias komandeeringus, väidetavalt valgeveresusse. Maetigi Riiga vennaskalmistule.

Alberti jutu järgi olevat neil vennaga olnud kokkulepe, et lähevad nädala lõpus koos kinno, ja kolm päeva hiljem saabub surmateade. Palju küsitavusi, aga sel ajal polnud kellegi poole pöörduda, hea et matuselegi kutsuti.

Õpinguajast Pedagoogilises Instituudis Albert väga ei rääkinud, eks see oli nagu ikka – eksamid ja arvestused, öötöö, raamatute lugemine, tuupimine ning üksikud vabad hetked!

Ilmselt oli Albert Pedagoogilises Instituudis millegagi silma jäänud, kui talle ootamatult veel enne kooli lõpetamist tööd pakuti.

1959. aasta kevadel aprillis tehti Albertile ettepanek asuda tööle Vasalemma keskkooli matemaatika asendusõpetajana dekreeti läinud õpetajat Aino Klesmenti asendama. Kuna töökohaga koos oli eluase garanteeritud, võttis Albert töökoha vastu.

Vasalemmas algas tema pedagoogiline karjäär asendusõpetajana, mis kestis 1959. aasta aprillist septembrini, mil Albert viidi üle õpetajakohale. Alguses elas Albert Vasalemma kooli internaadis koos teiste õpetajatega.

Vasalemma keskkoolis kutsusid õpilased Albertit Kaabuks. Ta oli vaid mõned aastad vanem kui toonased keskkoolilõpetajad, mille tõttu sai ta õpilastega hästi hakkama.

Sellel töökohal oli ka lisaboonus: nimelt tuli tal matemaatikatunde paar korda nädalas anda ka Rummu vanglas. Albert on mitmeid kordi meenutanud seda, kuidas vangla õpilaskond teda proovile pani, aga tänu heale matemaatikatundmisele läbis ta need katsed edukalt ning tunnid oled sisulised ja kord tagatud. Nii mõnigi teine õpetaja, kes ei suutnud ennast veenvalt kehtestada ja ainetundmist näidata, tõsteti lihtsalt ukse taha. Tunnid vangilaagris olid vangidele suureks pääsemiseks, nad võisid tundi minnes ülikonna selga panna, said korra inimese moodi ennast tunda. Kahjuks levisid kuuldused vangilaagri kooli headest tingimustest ka kõrgemale poole ja siis lõpetati ülikonnas käimine jälle ära, et mis aadlipreilide pansionaat see siis olgu! Noore mehena sai ta aru, et alati ei ole tähtis see, kas sa täpselt kõigest aru saad

ja mõistad, vaid see, et sa püüdlud mõistmise poole. Ta oskas väikeseid edusamme tähele panna ja kiitis selle eest, kui keegi saavutas väikse võidu oma rumaluse üle. Huumori ja naljaga õnnestus tal tihti raskeid olukordi lahendada.

Vasalemmas tutvus Albert Naimuga, kes oli kasvataja ja pioneerijuht Vasalemma koolis. Noored abiellusid 1960. aasta märtsis, kahekesi käidi registreerimas, elukohaks sai Pagula talu. Pagulaks kutsuti kohta sellepärast, et peremees Johannes Klesment küüditati Paldiski all olevast Rägastiku talust baaside lepingu tõttu. Johannes, Vabaduse Risti kavaler, oli kõva mees. Ta olevat seisnud kuusetukas kännu otsas ja öelnud: „Seia saagu maja!“ Pagula maja, mis ehitatigi kiiresti üles enne sõda. Samas majas elas ka Aino oma abikaasa Jüriga, kes oli peremehe Johannes Klesmendi poeg. Koolist vabadel päevadel oli Albert tihti abiks igasuguste majapidamistööde juures.

1961. aastal sündis perre poeg Veljo. Koolitööle ja tundide andmisele Vasalemma keskkoolis ja Rummus oli lisandunud ka teine – õppekasvatuse kodune polügoon.

Kui asendusaeg 1963. aastal läbi sai, suundus Albert tagasi Tallinna, kus asus tööle Tallinna Ehitus- ja Mehaanikatehnikumi matemaatikaõpetajana ja hiljem õhtuse osakonna juhatajana. Pere jäi esialgu Pagulale Vasalemma. Eks tuli siis ennast jagada kahe koha vahel sõites, küll rongiga või harva bussiga, sest busse käis tollal vähe.

Peale koolmeistritöö oli Albertil TEMT-is ka grupp juhendada. Eks kõik see kokku oli päris närvesööv. Ka pere kolis 1964. aastal linna. Alul tuli elada taas vastvalminud ühiselamus Nõmme tänaval. Ühiselamu sisseseadmisega kulus aega, samuti ehituse lõpetamisega. Naimu sai seal endale komandandi koha. Tundide andmine nõudis ettevalmistamiseks aega ja vaikut, mida aga ühiselamus kunagi polnud. Seal oli palju lärmi ja igasuguseid probleeme noorte meeste mässava meelega. See valmistas Albertile tuska ja ta ei leidnud rahu. Näiteks vedasid nad vahel aknast tüdrukuid tubadesse, kaklesid merekooli kursantidega, sõitsid mootorratastega, loopisid pudeleid aknast alla puruks jne. Loomulikult toimus ka igasuguseid pidusid – lauldi, tantsiti, kuulati vinüülplaate radioolal Rigonda.

Terve ühiselamu peale oli üks televiisor, mida käidi vaatamas vestibüülis. „Täna 25 aastat tagasi“ ja Valdo Pant ning kakssada poissi, kes kõik püüdsid tabada Rekordi televiisori pisikesel ekraanil toimuvat. Ühiselamu elu toimus ühe telefoni saatel, mis oli ainus sidekanal poiste kodustega, selle kaudu liikusid teated.

Samal ajal õpetas Albert TEMT-i noori ehitajaid matemaatikat tundma ja käis oma grupiga Leningradis ekskursioonil. Koolis kutsusid TEMT-i grupi õpilased teda Papa Carloks. Tal oli nende õpilastega nii hea kontakt, et ka pärast kooli lõpetamist kohtusid nad Albertiga ja käisid külas. Tal oli huvi kehakultuuri vastu, käis Pärnu maanteel Kalevi spordisaalis võrkpalli mängimas ja kõikvõimalikel spordivõistlustel pealtvaatajana.

1967. aastal sündis Raamatute perre teine laps Merle, ühiselamu tingimused jäid kitsaks. See oli perele elukool, aga soov elada korteris oli nii suur, et Albert müüs talle eraldatud suvilakrundi ning tegi sissemakse kooperatiivkorteris saamiseks. Ehitus venis ja lõpuks katkes Alberti kannatus. Ta tegi avalduse linnalt korteri saamiseks, selleks soovitati vahetada töökohta.

1968. aastal suri ootamatult Alberti isa Feodor.

1968. aasta sügisel asus Albert tööle Rahumäe 27. 8-klassilise kooli direktorina. Rahumäe mändidealune sai lugematute ürituste ja tegude katselavaks nii õpilastele kui õpetajatele!

Sellest perioodist pärineb järgmine lugu. Kord jalutanud direktor Albert Raamat kooli garderoobis, mis asus keldrikorrusel. Mõned aktiivsed algklasside poisid olid otsustanud garderoobi võrkseinte peal ahvi mängida. Kui direktor Albert neid korrale püüdis kutsuda, siis ei teinud poisid temast väljagi. Seda aga nägi pealt üks väike tüdruk nende klassist, kes kutsus poisid korrale: „Poisid! Tulge kohe alla! See onu tahab teile midagi rääkida!“

Albert sai õnnelikult 1970. aasta kevadel kolmetoalise korteri Mustamäel üheksakordses majas. Sissekolimiseks tuli ehitusobjektile käia tegemas ühiskondlikke töötunde, tervelt 100.

Seoses kolimisega korterisse kaotas töökoha ka Naimu, kes oli vahepeal omandanud kaugõppes Eduard Vilde nimelises Tallinna Pedagoogilises Instituudis algklassiõpetaja kutse ning leidis samuti töökoha 27. 8-klassilises koolis.

Koolielus on alati palju probleeme. Osa neist on seotud õppetööga, osa majandusega, suurem osa inimestega – olgu nad õpilased või õpetajad. Inimestega suhtlemise jaoks on tarvis häid närve, külma verd ja tasakaalukust, aga seda oli Albert endas kasvatanud kogu elu, sest mitte kunagi ei lähe elus kõik nii, nagu sa tahad, 10% on alati juhuse tahe.

Mõni aeg hiljem, umbes 1972. aasta kevadel, tehti Albertile ettepanek asuda tööle peatselt valmivas Tallinna 43. 8-klassilises Koolis direktori asetäitjana õppealal. Selle ettepaneku tegijaks oli kooli tulevane direktor Taavi Ruubel. Nii head ettepanekut, millest ei saa keelduda, tehakse harva. 1972. aasta sügisel asus Albert Raamat tööle uues avatavas Mustamäe 43. 8-klassilises koolis, hiljem keskkoolis, õppealajuhatajana ja matemaatikaõpetajana. Kuigi tulevane töökoht töötas pakkuda uusi väljakutseid, tuli kõigepealt maja valmis ehitada. Hea seltskond ja elukogemused tegid tasa uue koolimaja ehituse puudujäägid. Õpetajad *in corpore* ehtasid, värvisid, koristasid ja sisustasid koolimaja nii, kuidas oskasid, ja rabsid ööd ning päevad, et uus kool ikka kooliaasta alguseks valmis saaks. Sellest koostööst ehitajate ja õpetajate vahel sai hiljem traditsioon, ehitajad said kasutada kooli sportimise võimalusi. Ehteks peeti turniire mitmel spordialal, mängiti korv- ja võrkpalli, malet, kabet. Osaleti viktoriinides – sel ajal oli üldse mälumängude korraldamine levinud, nii asutustes kui teles.

Tallinna 43. kaheksklassiline kool avas ukse. Kaheksa esimest klassi, neljakümne õpilasega klassis – linnale oli seda kooli väga vaja. Õpetajad ja ehitajad said kooliehitusega hakkama raskustega, aga tulemuslikult. Noor kollektiiv ja sõbralik suhtumine said selle suure mammutkooli alustalaks. Albert oli selle kooli õppealajuhataja, mõned matemaatikatunnid olid tal ka anda. Õppealajuhataja töö raskuspunkt on suhtlemine, sest tunniplaani kokkupanek nõuab pikki läbirääkimisi õpetajatega, püüdes leida kompromisse õpetajate isiklike soovide ja kooli vajaduste vahel. Kooliaasta kavandamine venis tihti hiliste õhtutundideni. Ta oli hea läbirääkija ja sai selle tööga hakkama, kahtlemata jäid ka mõned soovid rahuldamata – *c'est la vie!*

Sellel 70-ndate segasel ajal näitavad dokumendid, et Albert Raamat on olnud ka rahvakohtu kaasistuja ja pidi käima ka Marksismi-Leninismi ülikoolis, ilmselt oli see tolleaegsetele juhtidele möödapääsmatu.

Õpetajana oli ta nõudlik, aga samas valdas Albert väga hästi matemaatikat ning oskas keerulised asjad lihtsalt ära seletada, mille tõttu oli tal õpilaste hulgas väga suur populaarsus, tihti käisid õpilased tema juures järeleaitamistunnis, kui nad tahtsid ülikooli sisse saada või paremat hinnet.

Üks etapp elus oli saanud mööda, kui Albert määrati taas uuele töökohale, seekord Tallinna 3. Keskkooli juhtima, poole õppeaasta pealt. 3. keskkool oli linna peal tuntud loodusteadusliku kallaku poolest. Oli väga kentsakas, kui Tallinna 3. Keskkoolile hakati omistama Vassili Võrgu nime, ka selle pidi Albert Raamat üle elama, selleks puhuks tuli isegi uus ülikond muretseda. Alates 1990. aastast nimetati Kuldnoka tänav Tallinna 3. Keskkool ümber Tallinna Lilleküla Keskkooliks. Selle kooli õpetajate entusiasm süstida lastesse teaduse tegemise himu ja seiklusjanu oli imetlusväärne. Seal õpetas ta matemaatikat ja elutarkusi ning juhtis kooli kuni pensionini, toetades bioloogiakallakuga kooli, andes tugeva matemaatilise põhja paljudele tuntud tegelastele. Kui Albert ise õpinguid alustas, siis olid tahvlid ja kriit, siis paber ja sulg ning paljundatud materjalid, papist õppevahendid, diaprojektorid, valged tahvlid, lüümikute Kendermanni valgustahvlid*, arvutid ja puutetundlikud tahvlid – matemaatika jääb vaatamata seda esitavale vahendile tähtsaks. Kui valemit ei tea, siis pindala arvutada ei saa! Kõik elus ei ole sirgjooneline, aga ka kõveratel on matemaatilised valemid.

Peale pensionile jäämist 1999, kui täitis 65. eluaasta, mis automaatselt lõpetas tema sobivuse direktori ametikohale. Kuigi direktorina töötada polnud võimalik, jätkas Albert pedagoogina, matemaatikaõpetajana aastaid Mulla tänaval Pelgulinna Gümnaasiumis, kuni jaksu oli õpetada ja õpilastel õppida, ametlikult lõpetas ta Pelgulinna Gümnaasiumiga töölepingu 2017. aastal. Samaaegselt tööga Pelgulinna Gümnaasiumis jätkas Albert Raamat ülikooli matemaatikaalaste sisseastumiskursuste korraldamist Gustav Adolfi Gümnaasiumis ja Pelgulinna Haridusseltsi eestvõttel.

Albert osales endiste koolidirektorite klubi ettevõtmistes. See klubi käis peaaegu igal aastal koos ja haridusosakonna ettevõttel pakuti endistele direktoritele võimalust näha, kuidas edeneb hariduselu uutes koolides. Need olid Alberti jutu järgi sisukad kohtumised.

Kuigi peale 2017. aastat Albert ennast päevatööga enam ei koormanud, osaliselt ka halveneva tervisliku seisundi pärast. Suures hädas olijaid aitas Albert järje peale ka kodus, veel 2022. aasta kevadel käisid mõned lapsed tal kodus koduõppel.

* Kendermanni valgustahvel oli selline riistapuu, millega sai tsellofaanist A4-suurusele lehele (lüümik) kanda vildikaga teksti, pilte, jooniseid ja neid valguslauale asetades läbi prisma suurendatult seinale projitseerida, näiteks diapositiive.

Isiklik elu

Vasalemmas juhuse tahtel alanud elu ja esimene abielu pidasid vastu tervelt veerandsada aastat, aga siis ei suutnud Albert jätkata. Keeruline on mõista inimese tundeelu, veel keerulisem sellest aru saada. Kuna lapsed olid suureks sirgunud, otsustas Albert edasist kooselu Naimuga mitte jätkata.

Albert on öelnud:

„Kerge on inimest hukka mõista, aga katsuge teda mõista!“

„Kui mu pea mind ei toida, eks siis peab minema sõnnikut vedama, aga seda tööd olen ma juba teinud!“

1987. aastal abiellus Albert uuesti, Hillega, kellega koos oldi mitmeid aastaid õpetaja olnud! Hillel oli kaks last – tütred Kristi ja Kiti, kelle inimeseks kasvamisel on Albert osalenud. Jõudumööda on aidanud kõigi üheksa lapselapse kasvamist ja toimetulekut suunata. Keda õpetanud naelu lööma, keda haiglast koju toonud – igal lapselapsel on temaga mingi oma seos! Kuigi igapäevast kokkupuudet lastelastega ei pruukinud olla, oli siiski sisemine vaimne side see, mis Albertit lapselastega sidus.

Kõik – Priit, Triin, Lauri, Rain, Laur, Leen, Luukas, Erko ja Renee – kannavad endas osakest Alberti arusaamisest maailmast, osakest oskustest!

Läbi elu on Albert alati olnud sportlik: jooksnud, sõitnud jalgratast, suusatanud, mänginud heal tasemel võrkpalli mitmetes meeskondades ning elanud kaasa lugematutele spordisündmustele. Ka vanemas eas käis ta ujumas ja tegi kõnnitreenni nii palju, kui tervis lubas.

Inimesena on ta olnud hea kuulaja ja mõistev kaaslane, õpetajana täielik proff, lugupeetud ja armastatud õpilaste hulgas. Seltskonnas oskas Albert teha nalja ning mängida pilli ja laulda, seda juba varajasest noorusest peale. Vanaisalt õpitud tarkused ja oskused aitasid Albertil käsitööd teha, kui leidis sobivaid juuri, punus ta osavasti korve, kopsis kokku pinke, voolis lusikaid või tegi muud puutööd.

Kuigi Albert oli muusikalise hariduseta, on ta lapsest saati laulnud ning mänginud kuulmise järgi pilli, nii akordioni, suupilli kui kitarri. Kitarri õpetas mammi Roosi – vanas timmis seitsmekeelset kitarri.

Elu pakkus Albertile palju keerulisi väljakutseid erinevate riigikordade ajal, erinevates seltskondades, erinevate võimalustega. Vaatamata kõigile tagasilöökidele suutis ta eluga toime tulla ja jääda reserveeritud ja mõistlikuks inimeseks. Tema rahakoti vahel oli selline mõttetera: „Kui elu paiskab sind vahel sadulast maha, siis pead endas leidma jõudu, et sadulasse tagasi tõusta.“

Seda on Albert elu jooksul korduvalt teinud, kuni raske haigus murdis tema tahtejõu ja mõistuse, mis püsis terav veel haiglasse minneski. Kas tunnete veel mõnda meest, kes kaheksakümne kaheksa aastaselt ajaviiteks lahendab läbi ülesannete kogusid, püüdes aru saada, kuidas õpilane peaks neid mõistma, et oskaks lihtsamalt lahenduseni jõuda!

Albert ütles, et kõige tähtsam on ülesande lahendamisel jõuda selgusele, mida küsitakse. Alles seejärel hakata lahendusi otsima. Eksimine on selle juures võimalik, aga just eksimuste parandamisel leiame õige lahenduse!

Koolid ja kursused, kus Albert Raamat on õppinud:

Elme algkool 1941–1943

Haamse Mittetäielik Keskkool (seitsmeklassiline kool) 1943–1949

Kuressaare V. Kingissepa nim. Keskkool 1949–1953

Tallinna Polütehniline Instituut 1953–1955

Eduard Vilde nimeline Tallinna Pedagoogiline Instituut 1955–1961

Eesti NSV HM Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut, koolikorraldus 1970

E. Vilde nim. TPedI Koolijuhtide Kvalifikatsiooni Tõstmise Teaduskond 22.03.–21.05.1982

E. Vilde nim. TPedI Haridusjuhtide Ettevalmistus- ja Täiendusteaduskond 15.09.–16.11.1986

Eesti NSV Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut 04.07.–16.07.1988

Tallinna Pedagoogikaülikool, koolijuhi kutse 1992

Eesti Matemaatika Selts 2000

Tamrex Ohutus 2001

Tallinna Pedagoogikaülikooli Avatud Ülikooli Täiendõppekeskus 2004

Albert Raamatu töö- ja ametikohad:

Keila Raj. TSN TK HO Vasalemma keskkool 01.04.1959–01.09.1963 – õpetaja

Tallinna Ehitus- ja Mehaanikatehnikum 01.09.1963–20.08.1968 – õppejõud

Tallinna TSN TK HO Tallinna 27. 8-klassiline kool 20.08.1968–01.08.1972 – direktor

Tallinna TSN TK HO Tallinna 43. 8-klassiline kool 01.08.1972–06.01.1978 – direktori asetäitja õppealal

Tallinna Linna RSN TK HO Tallinna 3. Keskkool 06.01.1978–01.10.1990 – direktor

Tallinna Kristiine linnaosa Lilleküla Keskkool 01.10.1990–30.06.1999 – direktor

Tallinna Pelgulinna Gümnaasium 26.08.1999–23.08.2017 – matemaatikaõpetaja

Veljo Raamat

04.09.2023